

کسب حلال و دوری از حرام

خطبه اول

الحمد لله منزل الكتاب و هدى وذكرى لأولي الألباب و الصلاة والسلام على نبينا محمد المفضل على البشر بجوامع الخطاب و وعلى آله المطهرين والأصحاب.
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و وأشهد أن محمداً عبده ورسوله شهادة تنجي صاحبها يوم الحساب.

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ آتِفُوا رَبُّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي الَّذِي قَسَاءَ لُونِ بِهِ ۗ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء: ١)

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ ۗ وَلَا تَمُونُ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ (آل عمران: ١٠٢)
﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَفُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۖ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ (الأحزاب: ٧٠ - ٧١)

أما بعد:

ای بند گان! الله متعال میفرماید:

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ۗ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾﴾ (البقرة: ٢٨١)
«تقوای الهی پیشه کنید و از روزی که در آن به سوی الله برمی گردید بترسید. روزی که هر شخص جزای آنچه به دست آورده را کسب می کند و آنها مورد ستم قرار نمی گیرند».
بدانید که شناخت آفریدگار و شناختن هدف سبب پایداری در راه و ثابت قدمی و سالم ماندن از لغزش می شود و هدر رفتن تلاش و تلف نمودن وقت و عمر در امور بی فایده است.
و از نعمت خداوند و رحمتش بر بندگان این است که در کتابهایی که برایشان نازل نموده و در وحیی که بوسیله پیامبران آورده هدفش را از خلقت آنان بیان نموده تا اندیشه‌ها در فهم آن (هدف خلقت) گمراه نشوند.

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥١﴾﴾ (الذاریات: ٥٦)

(من جن ها و انسان ها را نیافریده ام مگر برای آنکه مرا عبادت کنند.)

و الله تعالی آدم علیه السلام و پس از وی ذریه اش را در زمین جانشین ساخت:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴿٣٠﴾﴾ (البقرة: ٣٠)

«و آنگاه که پروردگارت به فرشتگان فرمود: من در زمین جانشینی قرار داده ام».

.....اما این جانشینی از سوی پروردگار برای آدم و فرزندانش صورت گرفته و مسخر نمودن زمین و روزی‌ها و نیروها با این هدف از سوی الله عزوجل صورت گرفته است که انسان بر اساس برنامه‌ی الله متعال و شریعت وی در زمین جانشینی کند و نعمتهایش را در اختیار انسان قرار نداده تا هرگونه و در هر راهی که خواست از آن استفاده کند. ﴿وَعَاثُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي ءَاتَاكُمْ ﴿٣٣﴾﴾ (النور: ٣٣)
«و از مال الله که به شما اعطا نموده به آنان نیز بدهید».

و مقتضای جانشینی در زمین کمال حرف شنوی از الله متعال و اطاعت از امر و نهی وی با در نظر داشتن حلال و حرام وی در کسب و خرج است.

درباره‌ی کسب حلال الله متعال به همه‌ی بندگانش دستور می‌دهد:

﴿يَتَأَيُّهَا النَّاسُ كُلُّوْا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٣٨﴾﴾

(البقرة: ۱۶۸)

« ای کسانی که ایمان آورده‌اید. از آنچه در زمین است حلال و پاک را بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید که او برای شما دشمنی آشکار است.»

و همچنین فرمود: ﴿وَكُلُّوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾﴾

(المائدة: ۸۸)

« و از نعمتهای حلال و پاکی که الله به شما داده و بخورید و از پروردگاری که به او ایمان دارید و بترسید.»

و در حدیثی که مسلم در صحیح خود از ابوهریره رضی الله عنه روایت نموده آمده است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند:

« إن الله طيبٌ لا يقبل إلا طيباً و إن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال :

﴿يَتَأَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾﴾ (المؤمنون: ۵۱)

«همانا الله پاک است و جز پاک را نمی‌پذیرد و الله مومنان را همانگونه امر نموده که به پیامبرانش امر نموده است که:

« ای پیامبران از پاکیزه‌ها بخورید و کار نیک انجام دهید. من به آنچه انجام می‌دهید آگاهم.»

و فرمود: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ (البقرة: ۱۷۲)

« ای کسانی که ایمان آورده‌اید از پاک‌هایی که روزیتان نموده‌ایم بخورید.»

سپس درباره‌ی مردی سخن گفت که سفرش به طول انجامید و ژولیده موی و غبار آلود دستش را به آسمان دراز نموده می‌گوید: یا رب یارب! «مطعمه حرام و مشربیه حرام و لبسه حرام و غذای حرام و فانی يستجاب لذلك.» مسلم (۱۰۱۵)

«پروردگارا! پروردگارا! در حالی که غذایی و نوشیدنی‌اش و لباسش از حرام است و حرام خورده است. پس چگونه دعایش استجابت شود؟»

اما درباره خرج کردن در راه حلال نیز مسئولیت اخروی آن را در روز قیامت در برابر الله متعال بیان نموده است. در حدیثی که ترمذی آن را در جامع خود با سند صحیح از ابی برزه اسلمی رضی الله عنه روایت نموده آمده است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند:

﴿لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ وَعَنْ عَمَلِهِ فِيهِمْ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيهِمْ أَبْلَاهُ وَوَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيهِمْ أَنْفَقَهُ وَوَمَاذَا عَمِلَ فِيهَا عِلْمٌ﴾ ترمذی (۲۴۱۶)

«پاهای بنده در روز قیامت جابجا نمی‌شود تا وقتی که درباره عمرش که در چه راهی گذرانده و درباره‌ی علمش که با آن چه کرده و درباره مالش که از کجا به دست آورده و چگونه خرجش

نموده و از بدنش که در چه کاری از آن استفاده کرده مورد سوال قرار گیرد».

و این سوالی است که باید برای آن آماده شد و با کسب روزی حلال و دوری از مال حرام و همچنین با داشتن نیت خالص برای کسب آن و استفاده از راهها و اسبابی که جایز است برای طلب رزق از آنها استفاده کنیم پاسخی مناسب برای آخرتمان داشته باشیم و در این میان از اسراف بپرهیزیم و اعتدال و میانه روی در خرج کردن مال خداوند پیشه کنیم و این نصیحتی است که پروردگار مهربان در این سخنش ما را به آن امر کرده است:

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا﴾ (الإسراء: ۲۹)

«و دستت را به گردنت زنجیر مکن و بسیار هم گشاده دستی نکن تا ملامت شده و حسرت زده بر جای مانی».

و فرموده است: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الأعراف: ۳۱)

«و بخورید و بیاشامید ولی اسراف ننمایید که او اسراف کننده گان را دوست ندارد».

خداوند عزوجل دستور به میانه روی در خرج کردن روزی داده و از اسراف منع کرده تا بدینوسیله مقداری از مال باقی بماند و در آن فریضه‌ی زکات واجب شود. و همچنین صدقه‌ی مستحب نیز مورد پسند است.

و همینطور مقداری از مال باقی بماند تا بوسیله آن سرمایه گذاری کنید و باز هم به کسب روزی بپردازید اما فراموش نکنید که اموالتان را در راهی نیندازید که مانع پیشرفت سایرین شود کاری نکنید که ثروت و گردش سرمایه در انحصار خودتان باقی بماند این همان چیزی است که الله متعال در کلام خود ما را از آن برحذر داشته است:

﴿كَذَٰلِكَ لَا يَكُونُ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ﴾ (الحشر: ۷)

«تا آنکه ثروت بین ثروتمندان شما دست به دست نشود».

آری ثروتمندان نباید از راهایی برای کسب درآمد استفاده کنند که به اخلاق نیکویشان ضربه وارد کند و باعث دو دستگی در جامعه و اختلاف طبقاتی شود و در نتیجه رابطه بین افراد جامعه ضعیف شود.

از ناپاکترین این راهها و مضرترین و بدترین آن می توان به بلای فریب و احتکار و رباخواری اشاره کرد. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم ما را آگاه نموده اند که یکی از هلاک کننده‌های هفت گانه همین رباخواریست و پیامبرمان در حدیث متفق علیه ما را از آن برحذر داشته است:

«والذي لعن فيه النبي صلى الله عليه وسلم آكله وموكله وكتابه وشاهديه وقال: «هم سواء»» (آخرجه مسلم فی صحیحه (۱۵۹۸).

«پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم گیرنده و دهنده و نویسنده و دو شاهد آن را لعنت کرده است و فرموده: آنان برابرند».

و وقتی گروهی در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم به علت شبهه‌ای که برایشان پیش آمده بود به تحریم آن اعتراض کردند و اعتراضشان بر این اساس بود که هم در تجارت (خرید و فروش)

وهم در ربا سود وجود دارد الله متعال این اعتراض آنان را اینگونه رد نمودند :

﴿ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ (البقرة: ۲۷۵)

«کسانی که ربا می خورند و از قبربرنمی خیزند مگر مانند برخاستن کسی که شیطان بر اثر تماس و سرش را آشفته کرده است این بدان سبب است که آنان گفتند: خرید و فروش به مانند رباست حال آنکه الله داد و ستد را حلال و وربا را حرام گردانیده است. پس و هر کس و اندرزی از جانب پروردگارش بدو رسید و واز رباخواری دست کشید و آنچه گذشته و از آن اوست و و کارش به الله واگذار می شود و و کسانی که به رباخواری باز گردند و آنان اهل آتشند و در آن ماندگار خواهند بود.»

این تفاوت از آن جهت میباشد که در تجارت هم سود هست و هم زیان و هر کس به فراخور تلاشش و مهارتهایی که دارد ممکن است سود کند یا ضرر ببیند و اما ربا در واقع مقدار سودی است مشخص در هر قرارداد ربوی و الله متعال این سود را حرام نموده زیرا صاحب مال آن را به خاطر تاخیر در مهلت می گیرد و این سود در برابر هیچ کالا یا خدمتی گرفته نمی شود. بر این اساس بدون شک نوعی ظلم است.

ای بندگان الله! تکیه کردن بر سود ربوی در غالب و مانع مشغول شدن به کار و کسب میشود زیرا در اشتغال و کار و سختی و زحمت وجود دارد اما سود به دست آمده از قراردادهای ربوی هیچ سختی و زحمتی را متحمل گیرنده ربا نمی کند و همچنین ربا خواری باعث قطع شدن رشته ی همدردی و خوبی و نیکی میان مردم می شود و همینگونه باعث می شود ثروتمند و امدهنده با گرفتن پول بیشتر بر فقیر و ام گیرنده تسلط یابد و این خود امری خلاف عدل است و این کسب ربوی آنگونه که بعضی از علما گفته اند به مانند دوشیدن فقرا به نفع ثروتمندان است و نتیجه ربا این است که ثروتمند و ثروتمندتر و فقیر و فقیرتر شود که این باعث تورم یکی از طبقات جامعه به نسبت طبقات دیگر می شود آنجاست که کینه و نفرت و آتش درگیری میان فرزندان یک جامعه بالا می گیرد. و خطرات و امنیت و صلح جهانی را تهدید خواهند کرد.

برای همین است که از سوی الله و رسولش و علیه ربا اعلان جنگ شده است. آنجا که الله می فرماید:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ (۲۷۸) ﴿ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا فَأَدُّوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴾ (۲۷۹) ﴿ وَإِن كَانَتْ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة: ۲۷۸ - ۲۸۰)

«ای کسانی که ایمان آورده اید و تقوای پروردگار را پیشه کنید؛ و اگر مؤمنید و آنچه از ربا باقی مانده است رها سازید. و اگر چنین نکردید و بدانید به جنگ با الله و رسولش و برخاسته اید؛ و اگر توبه کنید و سرمایه های شما از آن خودتان است. نه ظلم می کنید و نه مورد ظلم قرار می گیرید.»

واگر (بدهکار) تنگدست باشد و پس تا (هنگام) گشایش و (به او) مهلتی دهید؛ و بخشیدن آن برای شما بهتر است - اگر بدانید».

از الله می‌خواهم من و شما را بوسیله قرآن و سنت از کسب حرام دور نگه دارد.
أقول قولي هذا و أستغفر الله لي ولكم و فاستغفروه إنه هو الغفور الرحيم.

خطبه دوم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَوَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ دَعَا بِدَعْوَتِهِ
إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

أَمَّا بَعْدُ:

حمد و ستایش از آن الله است. او را مورد ستایش قرار می‌دهیم و از وی آمرزش می‌خواهیم و از بدی‌های نفس خود و از کارهای ناشایستمان به الله پناه می‌بریم الله عزوجل هر که را هدایت کند (آن شخص) دیگر گمراه کننده‌ای نخواهد داشت و هر که را گمراه سازد و هدایتگری نخواهد یافت و گواهی می‌دهم که معبود به‌حق نیست مگر الله و هیچ شریکی ندارد و گواهی می‌دهم که پیامبرمان محمد بنده و پیامبر اوست بارالها بر بنده و پیامبرت محمد و بر آل و اصحاب و تابعین و پروان آنها تا روز قیامت به نیکی درود و سلام بفرست. اما بعد!

ای بندگان الله. در زمینه بیان بخشی از حقایق درباره‌ی تحریم ربا در اسلام و مبارزه‌ی آن با نظام ربوی برخی از علما می‌گویند: از آشکارترین حقایق در اینباره این است که از نظر عقیدتی محال است (یعنی سزاوار نیست و حرام است که یک مسلمان به آن اعتقاد داشته باشد) که الله چیزی را که زندگی بشری بدون آن برقرار نمی‌ماند و حرام بکند همانگونه که از نظر عقیدتی محال است یک چیز ناپاک باشد ولی با این وجود برای برپایی امور زندگی و پیشرفت و ضروری باشد زیرا الله سبحانه و تعالی خالق زمین است و اوست که انسان را در آن جانشین ساخته و اوست که انسان را امر به آبادسازی و پیشرفت آن نموده. اوست که همه‌ی اینها را اراده کرده و توفیق آن را می‌دهد. پس ممکن نیست که چیزی را حرام کرده باشد در حالیکه بدون آن زندگی و پیشرفت امکان پذیر نباشد و همچنین محال است که چیزی ناپاک بوده ولی برای برپایی حیات لازم باشد. این در واقع بدفهمی و تاثیر تبلیغات مسمومی است که نسل‌ها را بر این عقیده بار آورده که ربا برای پیشرفت اقتصادی ضروری است و نظام ربوی تنها نظام طبیعی است و سپس این تصور دروغین را در منابع و فرهنگ انسانی وارد کردند و سپس زندگی عصر حاضر نیز عملاً بر همین اساس بنیان نهاده شد تا جایی که سخت است تصور نظامی دیگر؛ و بر اساسی دیگر شکل بگیرد این پندار نیز در وهله‌ی اول از عدم ایمان یا از ضعف آن سرچشمه می‌گیرد. و ثانیاً از ضعف اندیشه و ناتوانی آن در آزاد شدن از این پندار است که سالیان دراز بر عقل‌ها چیره شده است پس ای بندگان الله. تقوای وی را پیشه ساخته و بر روزی حلال پایبند بمانید و از حرام و ناپاک و زیانبار دوری کنید.

عباد الله! صلوا و سلموا علی من أمرتم بالصلاة والسلام علیه فی قوله سبحانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ

يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ ﴿الأحزاب: ٥٦﴾

و اللهم صل وسلم على عبدك ورسولك محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين و والتابعين لهم بإحسان إلى يوم الدين.

اللهم ارض عن الصحابة الأخيار و آل البيت الأبرار و اللهم إنا نشهدك حب نبيك و وأهل بيت نبيك و وأصحاب نبيك و ومن سار على نهج نبيك صلى الله عليه وآله وسلم.

اللهم وفقنا لما حَب وترضى و اللهم انصر الإسلام والمسلمين و ودمر أعداءك أعداء الدين.

اللهم اغفر لنا ولآبائنا وأمهاتنا وجميع المسلمين الأحياء منهم والميتين و برحمتك يا أرحم الراحمين و اللهم آت نفوسنا تقوها وزكها أنت خير من زكاها و أنت وليها ومولاها و ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار.

عباد الله! إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى و وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى و يعظكم لعلكم تذكرون.